

http://mektukor.oszk.hu/02900/02902/02902.htm

P. Punykó Mária - Hutterer Éva

Egyedem, begyedem
tengertánc

Kárpátaljai gyermekmondókák
Beregszász 2004

TARTALOM

Bevezetés
Helységnévmutató

Dajkarímek (Ölbeli gyermek játékai)
Altatók
Ébresztő
Öltöztetők
Etetők
Tapsoltató
Ökölütögető
Ujjasdi
Arcmutogató
Orrösszedörzsölő
Homlokkoccantók
Arcsimogató
Csiklandozók
Tenyeresdik
Kézcsipkedő
Láblógató
Hőcögtetők
Lóbálók
Állni, járni tanítók
Táncoltatók

Természetmondókák
Esőűzők, naphívogatók
Állatcsalogatók, állatriasztók

Játékmondókák
Hintáztatók
Labdapattogtatók

Mesemondókák

Csúfolók

Kiszámolók

Egyéb mondókák
Civakodók, marakodók
Beugratók
Névnapköszöntők
Húsvéti locsolóversek

A mondóka
Rövid kutatástörténeti áttekintés
A mondóka műfaji meghatározása
Dajkarímek (Ölbeli gyermek játékai)
Természetmondókák

Állatmondókák
Csúfolók
Kiolvasók, kiszámolók

Bevezetés

A folklóralkotások között jelentős helyet foglalnak el a felnőttek gyermekeknek szóló alkotásai. A paraszti társadalomban fontos szerepe volt a legkisebbekhez szóló költészetnek. Bár a gyermek ebben a korban még csupán szemlélője az eseményeknek, a játék - a mondókák hallgatása, ismétlése, esetenkénti eljátszása - során vidám, közvetlen kapcsolat teremtődik kisgyermek és nevelője között. Fejlődik a gyermek képzelőereje, ismerkedik a környező világgal, a természettel, az évszakokkal, az állatokkal, de legfőképpen anyanyelvével. A mondókák ismételgetésével gyarapodik a szókincse, ritkán használt szavakkal ismerkedik, elsajátítja a magyar nyelv dallamát, ritmusát. A gyakori ismétlések, az alliterációk, a rímek, az ütemesség, a nyelvi játékok észrevétlenül magával ragadják a kisgyermeket. Mondókát nem lehet rosszul hangsúlyozni, hadarni, haragosan vagy közömbösen "játszani", ezért kiválóan alkalmasak az esetleges hangképzési, kiejtési hibák kiküszöbölésére is. A dajkarímek felkészítik a gyereket a más gyermekekkel való együttjátszásra, a mesehallgatásra.

A hagyományos paraszti társadalom átalakulásával nemcsak az életkörülményeink, de az értékrendszerünk is megváltozott. Rohanó világunkban egyre kevesebb idő jut gyermekeinkre, sokszor nemhogy játszani, beszélgetni sincs időnk. A televízió, komputer térhódítása teljesen háttérbe szorítja szokásainkat, népi hagyományainkat, melynek szerves részei a népmesék, népi játékok, mondókák is. A kultúrelemeket is őrző népi gyermekjátékok, mondókák megtanítása - melyek létfontosságúak a gyermeki személyiségfejlődés szempontjából - az óvodákra és iskolákra marad. E célból adjuk közre ezt a gyűjteményt, melyet leendő óvodapedagógusok és tanítók számára ajánlunk, hogy meríthessenek a "tiszta forrásból".

Jelen válogatásnak nem titkolt szándéka a hallgatók érdeklődésének felkeltése is, a népköltészet gyűjtésére való sarkallás: ismerkedjenek meg saját szülőfalujuk folklórhagyományával, "kincseljék fel" gyermekköltészetünk még megtalálható darabjait, változatait.

A kötetben szereplő gyermekmondókák törzsanyagát Hutterer Éva ráti és P. Punykó Mária beregújfalui anyaggyűjtése alkotja, ezt egészítettük ki egy-egy bereg megyei, ungi, ugocsai, máramarosi változattal. A mondókák, illetve variánsaik Kárpátalja-szerte ismertek, kisebb eltéréseiktől eltekintve szövegük többnyire azonos. Az anyag feldolgozásakor nem tartottuk célszerűnek valamennyi változatot leírni, de minden variáns után megjelöltük a gyűjtés helyét, és - ahonnan adatunk volt - jeleztük más előfordulási helyeit is.

A gyűjtőpontok kijelölésekor figyelembe vettük, hogy az egykori Bereg, Máramaros, Ugocsa, Ung megye - a jelenlegi közigazgatási felosztás alapján: a Beregszászi, Munkácsi, Nagyszőlősi, Ungvári, Huszti járás - magyarlakta településeinek mondókaanyagából válogassunk.

Ezúton is köszönetet mondunk azoknak a kollégának, akik egy-egy értékes variánssal

hozzájárultak a kötet bővítéséhez.

Beregszász, 2004.